

**Eduard Valentí i Fiol i la seva relació
amb l'Institut d'Estudis Catalans**

Marc Mayer i Olivé – IEC / UB

Com en d'altres aspectes que són posats de relleu per altres aportacions a aquest homenatge, l'estroncament de la vida del llatísta Eduard Valentí i Fiol en el moment de la seva més fecunda maduresa intel·lectual i científica portà com a conseqüència que tot un seguit de projectes no es poguessin dur a terme, malgrat la clara intenció de ferho per part de Valentí.

Un d'aquests projectes fou sens dubte una col·laboració més intensa encara amb l'Institut d'Estudis Catalans, del qual fou membre i amb qui el lligava una relació de vella data. D'altra banda, la trajectòria mateixa d'Eduard Valentí el mostrava, com a coetani de molts dels seus membres, com a llur company en moltes empreses i esperances anteriors a la Guerra Civil i tallades de socaarel per les seves conseqüències. Una actitud que també mantingué en actuacions posteriors que compartí amb molts dels seus més il·lustres integrants, tal com es desprèn pregonament de la comunicació que li fou feta amb motiu de la seva elecció.

No crec que sigui el moment adient de repetir de nou el que alguns dels que participen en aquesta jornada han enumerat molt millor del que jo mateix ho podria arribar a fer, però resulta indispensable posar de manifest algunes dades biogràfiques per tal d'enquadrar el que ens pertoca tractar. Faré notar, de passada, que les he extretes del currículum original mecanografiat que es conserva al seu expedient de l'IEC, redactat segurament pel mateix Valentí, poc abans de la seva elecció com a membre.

Nat a Pals el 19 de gener del 1910, féu els seus estudis de batxillerat primer a Ripoll i després a l'Institut de Girona entre 1921-1928, estudià Filologia Clàssica a la Universitat de Barcelona. Obtingué la llicenciatura el 1932, i en el curs

1932-1933 ja fou professor ajudant a l'Institut Escola i n'obtingué una plaça de professor encarregat el curs 1934-1935. Fou catedràtic per oposició de l'Institut-Escola Ausiàs March del 1935 al 1939. Paral·lelament fou ajudant de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, l'actual Universitat de Barcelona, que fou, com tot-hom sap, així denominada durant el període republicà per tal de mostrar la seva nova autonomia científica i administrativa. Fou encarregat de curs per oposició de la mateixa Facultat entre els anys 1934-1939.

Els resultats de la Guerra Civil es feren sentir i repercutiren dolorosament en la vida d'Eduard Valentí i Fiol. El trobem, entre els anys 1939-1941 a la ciutat de Ferrol com a professor i en el curs 1941-1942 a Santiago de Compostela. Intenta apropiarse de nou a casa obtenint el nomenament entre els anys 1942 i 1944 a Castelló, tot passant a Reus l'any 1944 on romandrà fins a l'any 1961, quan arribarà a l'Institut Jaume Balmes; essent catedràtic de llatí d'aquest centre el sorprendrà la mort.

Però avui en aquesta casa commemorem una cosa diferent, la seva presència a la nova incipient Universitat Autònoma de Barcelona, on qui escriu aquestes línies el tractà com a ajudant de classes pràctiques des de la tardor de l'any 1970 fins que la malaltia i després la prematura mort de Valentí ho interromperen. L'actual UAB en aquell moment era al monestir de Sant Cugat i ocupava també un edifici adjacent; des del primer moment es va valorar la presència de bons classicistes, i Virgilio Bejarano i Josep Alsina asseguraren el llatí i el grec inicial, fins i tot Bejarano fou el primer vicedegà de la Facultat. Valentí, ja present, i el pare Josep Vives asseguraren la continuïtat d'aquestes matèries, endegada la Facultat i retornats Bejarano i Alsina a la Universitat de Barcelona. El papiròleg Josep O'Callaghan i Anscari Manuel Mundó foren un referent segur en el camp paleogràfic en aquell moment inicial de tants joves professors. No em vull estendre en records, que generalment en actes d'aquest tipus

són més autobiogràfics que altra cosa, però val a dir que l'austeritat no severa de Valentí m'impresionava, el seu tracte amable era sempre cordial i un xic distant i en tenia prou amb poques paraules o explicacions; després, amb un gest que el caracteritzava, i que em feu notar Francesc Gomà, aixecava les ulleres, les deixava sobre el cap i segurament pensava ja en un altra cosa, recordo perfectament aquest gest al despatx de casa seva quan en va tenir prou de les meves respostes a les seves qüestions. No puc deixar d'esmentar, en aquest anecdotari personal, sobretot les xerrades d'Eduard Valentí amb Martí de Riquer, al despatx del degà Frederic Udina i Martorell, on em va tocar seure alguna vegada entre ells dos en funció de l'arribada posterior d'un d'ells i el típic "no es mogui si us plau", cosa que feia que en el sofà del deganat em trobés al mig d'un partit de tennis d'alt nivell intel·lectual, com si en fes de xarxa. Cal que esmenti també aquells viatges a Barcelona en el cotxe oficial de Martí de Riquer, aleshores vice-rector, on es comentava tot el diví i l'humà i jo, naturalment, "mut" en un silenci respectuós. Segurament no sóc només jo qui ho recorda amb enyorança. Mort Valentí el 28 de febrer de 1971 se'n féu un funeral a l'església del monestir de Sant Cugat a les 8.30 del dimarts 16 de març, i un acte de recordació a l'Aula Nebrija en el qual participaren els que més coneixien Valentí; recordo especialment la brillant i humana evocació que en feu Francesc Gomà i l'emoció de Gabriel Ferrater a qui tenia, entre els estudiants, al meu costat.

Tornem però a l'objecte d'aquestes ratlles: la vinculació d'Eduard Valentí amb l'IEC. Valentí fou elegit membre adjunt en un ple de la institució celebrat el 23 de febrer de 1968. El dia 29 de febrer li ho comunicaven per carta signada per Ramon Aramon i Serra com a secretari general i Jordi Rubió i Balaguer com a president de torn de l'Institut. Heus ací la part del seu text que em sembla més important, segons consta en la còpia, amb número de registre 68/32, conservada en l'expedient conservat a l'Arxiu de l'IEC:

“L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, que tothora ha seguit amb gran interès els vostres estudis de filologia clàssica, no volent passar més temps sense testimoniar-vos la seva reconeixença per la vostra transcendent obra científica, en sessió plenària, a proposta de la Secció Filològica, ha acordat per unanimitat de nomenar-vos MEMBRE ADJUNT de la dita Secció de l'INSTITUT.”

La Secció a la qual Valentí s'incorporà fou naturalment la Filològica. La raó que fos elegit membre adjunt, un fet aleshores relativament freqüent, no fou altra segurament que la Secció era completa en aquell moment, malgrat l'edat i l'absència del país d'alguns dels seus més reputats membres. Segons he pogut esbrinar, tot utilitzant la base de dades de l'IEC, n'eren membres: Josep Carner i Puig-Oriol, Antoni Griera i Gaja, Joan Coromines i Vigneaux, Josep Maria de Casacuberta i Roger, Josep Vicenç Foix i Mas, Francesc de Borja Moll i Casanovas, Manuel Sanchís i Guarner, Pere Bohigues i Balaguer i el mateix Ramon Aramon i Serra, que era secretari general de l'IEC. El mes de novembre del mateix 1968 seria elegit Antoni Maria Badia i Margarit.

La incorporació de Valentí fou sens dubte benvinguda i els treballs publicats a *Estudis Romànics* ens fan albirar el que hauria pogut continuar fent Eduard Valentí en el camp científic i en el marc de l'Institut, tot llegint els seus treballs “Carles Riba i la seva traducció de l'Odissea” o bé “L'adaptació catalana de l'hexàmetre en Maragall i en les traduccions de l'Odissea de Carles Riba”. Publicà també al *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* un article molt important: “La composició del primer proemi de Lucreci”.

El discurs inaugural de la Societat Catalana d'Estudis Històrics corresponent al curs 1964-1965 fou encarregat a Eduard Valentí, que parlà d'un dels seus temes predilectes: Maragall i Nietzsche.

Ja des de la seva càtedra a l'Institut de Reus, Valentí pogué continuar fent amb més facilitat "*vita civilis*" a Barcelona i participà amb entusiasme a la promoció dels estudis clàssics, sigui a nivell nacional d'Espanya en el anys 1950-1954, quan fou membre del consell de redacció de la revista Estudios Clásicos, com en el moment de la fundació d'una Secció de la Sociedad Española de Estudios Clásicos a Barcelona, de la qual fou secretari entre 1958 i 1961. Fou en els cursos 1964-1966 professor encarregat de curs a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, on també ho foren Jaume Berenguer Amenós, Pere Pericay i l'inolidable Josep Vergés.

El reconeixement social de la seva tasca fou testimoni també per la seva elecció com a acadèmic numerari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. En aquestes mateixes pàgines se'ns parlarà de l'important discurs, *El programa antimodernista de Torres i Bages*, que no pogué arribar llegir i que fou publicat per Pere Bohigas al *Boletín de la Real Academia Academia de Buenas Letras XXXII*, corresponent als anys 1971-1972, amb un elegant elogi pòstum.

El currículum conservat al seu expedient de l'IEC, al qual ens hem referit, ens permet de primera mà, a partir de notícies del mateix autor, seguir la seva biografia i la seva trajectòria científica. En ell consta la seva col·laboració amb la Fundació Bernat Metge, i un aspecte que Valentí volia destacar especialment: la seva presència com a membre de la comissió lingüística de la *Gran Enciclopèdia Catalana*. Un aspecte de l'activitat de Valentí Fiol és la seva voluntat de transmetre la seva llarga experiència docent, que data dels *Cursillos de perfeccionamiento del profesorado*, en els quals participà, l'any 1949 a Santander, en el marc de les activitats de la Universidad Menéndez Pelayo, i es concreta a partir de l'any 1963 en la seva activitat com a tutor de la Escuela de perfeccionamiento del profesorado de Enseñanza Media. Les seves publicacions són un altre element cabdal del seu currículum, on relaciona també les nombroses traduccions

d'altres llengües, diverses de les clàssiques, que féu com a element potser no secundari de la seva tasca docent i de recerca, i també, molt probablement, com a complement del seus ingressos, fent així un treball molt freqüent en aquell moment, que va produir excel·lents traduccions de mà dels millors intel·lectuals de casa nostra. No entraré en el tractament de tots aquests temes dels quals s'ocupen altres contribucions d'aquest recull, però no puc estar-me de recordar de nou la seva predilecció per Lucreci i especialment la seva edició, comentari i traducció, en la que es coneix en l'argot del món professional com a Col·lecció Alma Mater, dirigida per Marià Bassols de Climent. Com a estudiant vaig llegir-la amb fruïció, i, com tots nosaltres, també feia servir la seva sintaxi llatina, de vegades d'amagat, un volum que encara sovint m'acompanya. Val a dir, per acabar aquestes poques ratlles de record en la celebració que la Universitat Autònoma de Barcelona li ha volgut dedicar, que la seva petja fou breu però intensa en aquesta institució i m'agrada pensar que potser marcà una manera de fer les coses que encara perdura.

Marc Mayer i Olivé - IEC / UB